

Sygn. akt IV Ca 332/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lipca 2013 r.

Sąd Okręgowy w Słupsku IV Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący SSO Mariola Watemborska (spr.)

Sędziowie SO: Dorota Curzydło, Mariusz Struski

Protokolant: sekr. sąd. Barbara Foltyn

po rozpoznaniu w dniu 12 lipca 2013 r. w Słupsku

na rozprawie

sprawy z powództwa W. S.

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego
w Słupsku z dnia 20 grudnia 2012r., sygn. akt I C 1694/12

1. oddała apelację,
2. zasądza od pozwanej (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. na rzecz powoda W. S. kwotę 467 (czterysta sześćdziesiąt siedem) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt IV Ca 332/12

UZASADNIENIE

Powód W. S. w pozwie złożonym do Sądu Rejonowego w Słupsku domagał się od pozwanego (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. zapłaty kwoty 4.200,00 zł z odsetkami ustawowymi tytułem zwrotu wpłaconej pozwanemu opłaty przewidzianej przedwstępną umową pożyczki, twierdząc, że odstąpił od tej umowy.

Pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. wniosła o oddalenie powództwa, zarzucając, iż powód nie uzasadnił zasadności odstąpienia od umowy oraz wskazała, że zgodnie z umową stron, nie ma podstaw do zwrotu opłaty, zwłaszcza, iż nastąpiło ono po 14 dniach od zawarcia umowy. Wskazała także, że opłata ta miała charakteru świadczenia głównego, a zatem nie podlegała indywidualnym negocjacjom (niezależnie do art. 395 § 2 kc strony mogły same określić skutki odstąpienia); nie znajduje też zastosowania art. 491 § 2 kc.

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że w dniu 18.07.2012 r. strony zawarły przedwstępną umowę pożyczek gotówkowych, w której skonkretyzowano jaki wariant pożyczek powód wybiera w ramach łącznej ich kwoty 70.000 zł. Celem zawarcia umowy pożyczki powód zgodnie z wymogiem w/w umowy wpłacił pozwanemu 4.200 zł - opłaty liczonej od ogólnej kwoty wnioskowanych pożyczek, która jest pobierana m.in. za: doradztwo, przygotowanie i

rozpatrzenie wniosku, ewidencję umowy przedwstępnej, rozpatrzenie i weryfikację zabezpieczeń, opracowanie i przygotowanie oraz doręczenie umowy ostatecznej.

Ustalił także Sąd I instancji, iż w w/w umowie zapisano, że umowa przedwstępna staje się zobowiązująca dla pożyczkodawcy z chwilą wniesienia przez klienta na rzecz pożyczkodawcy w/w opłaty. Zastrzeżono, iż opłata ta nie stanowi zaliczki ani zadatku.

Ponadto ustalono, że w § 4 pkt 1. umowy zapisano, iż przed otrzymaniem pożyczek, za wyjątkiem opłaty, klient nie jest zobowiązany do opłacenia na rzecz pożyczkodawcy rat ani żadnych innych świadczeń, a w pkt 2., że klient jest zobowiązany do złożenia zabezpieczenia w nieprzekraczalnym terminie 30 dni, który biegnie od dnia otrzymania pisma potwierdzającego otrzymanie i zaewidencjonowanie opłaty. W kolejnych punktach przewidziano, iż klient jest zobowiązany przedłożyć dwa zabezpieczenia: weksel in blanco wraz z deklaracją wekslowa (obligatoryjnie) oraz dodatkowo jedno z zabezpieczeń zaproponowanych w dalszej części, jak np. blokada środków na rachunku bankowym, cesja polisy ubezpieczeniowej z funduszem inwestycyjnym, poręczenia, cesja należności, hipoteki. Niezłożenie kompletu dokumentów w terminie w przedmiocie tych zabezpieczeń skutkowało rozwiązaniem umowy z winy klienta.

Zapisano również, iż pieniądze będą przekazane po podpisaniu umowy przyrzeczonej.

Z zawartej przez strony umowy przedwstępnej wynika także, iż klient może bez podania przyczyny odstąpić od niniejszej umowy w każdym czasie. W przypadku odstąpienia w terminie 14 dni od zawarcia umowy pożyczkodawcy nie przysługują żadne inne koszty, z wyjątkiem bezzwrotnych kosztów poniesionych przez niego na rzecz organów administracji publicznej oraz opłat notarialnych. Gdyby umowa nie zawierała elementów z art. 30 ustawy o kredycie konsumenckim – także odstąpić można od niej w ciągu 14 dni i otrzymać zwrot wszelkich opłat.

Rozwiązanie umowy następuje przez niezłożenie w terminie zabezpieczeń, uiszczenia opłaty, złożenie oświadczeń stron wskazanych w umowie, spłaty przedterminowej.

Bezsporne pomiędzy stronami było to, że nie doszło do zawarcia umowy pożyczki.

Pismem z 9.08.2012 r. powód wezwał pozwanego do zwrotu opłaty do dnia 15.08.2012 r. w związku z odstąpieniem od umowy. Pozwana spółka w/w należności nie zwróciła powodowi.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy w Słupsku wyrokiem z dnia 20 grudnia 2012r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 4.200 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 16.08.2012r. do dnia zapłaty oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 100 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Zdaniem Sądu Rejonowego świadczenie powoda jako nienależne podlegało zwrotowi na podstawie art. 410 § 2 kc wobec stwierdzonej nieważności postanowienia ograniczającego zwrot w przypadku odstąpienia od umowy i art. 395 § 2 kc. W ocenie Sądu I instancji, opłata ustalona przez strony w umowie przedwstępnej jako rażąco wygórowana stanowi niedozwolone postanowienie umowne, gdyż pozwana nie wykazała, aby poniosła nakłady na miarę wysokości opłaty. Sąd Rejonowy podzielił przy tym stanowisko powoda, że świadczenie główne to termin tożsamy z postanowieniami przedmiotowo istotnymi, a w przedmiotowej sprawie istotą była pożyczka, opłata była regulacją uzupełniającą wobec czego podlegała indywidualnym uzgodnieniom.

Z takim orzeczeniem Sądu Rejonowego nie zgodziła się powódka wnosząc apelację, w której zaskarżając wyrok w całości zarzuciła mu:

- błąd w ustaleniach faktycznych oraz przekroczenie przez Sąd I instancji granic swobodnej oceny dowodów, jak również wyrokowanie przez Sąd wbrew zgromadzonemu w sprawie dokumentom i przyjęcie przez Sąd I instancji, iż umowa zawarta między stronami winna być indywidualnie negocjowana w zakresie kwoty opłaty oraz zasad jej

wnoszenia i zwrotu, a w konsekwencji, iż w sprawie będzie miał zastosowanie art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 4 k.c. pomimo iż sporna opłata miała charakter świadczenia głównego,

- błędne przyjęcie przez Sąd I instancji, że powód mógł skutecznie odstąpić od umowy zawartej z pozwaną i że w następstwie złożenia przez niego oświadczenia o odstąpieniu należy mu się zwrot opłaty;

- naruszenie przez Sąd I instancji prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności art. 385¹ i następnych ustawy kodeks poprzez bezzasadne przyjęcie przez Sąd I instancji, że pobrana przez pozwaną opłata nie jest stanowi wyjątków zawartych w art. 385¹ § 1 zdanie 2 tego przepisu ustawy w sytuacji, gdy zawarta przez strony sporu umowa przedwstępna zakłada przygotowanie umowy kredytowej w zamian za wynagrodzenie zwane „opłatą” a zatem niewątpliwie wniesienie tej opłaty jest głównym świadczeniem kredytobiorcy i jako takie nie podlega przepisom art. 385¹ i następny kodeksu cywilnego;

- błędne przyjęcie, iż powód przy zawarciu z pozwaną umowy przedwstępnej pożyczki działał pod wpływem błędu.

Wskazując na powyższe zarzuty, apelująca spółka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie powództwa ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia co do kosztów postępowania za obie instancje.

Powód w odpowiedzi na apelację wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów za postępowanie apelacyjne.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powódki nie zasługuje na uwzględnienie.

Mając na uwadze treść art. 382 kpc, sąd apelacyjny ma nie tylko uprawnienie, ale wręcz obowiązek rozważenia na nowo całego zebranego w sprawie materiału oraz dokonania własnej, samodzielnej i swobodnej oceny, w tym oceny zgromadzonych dowodów (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17.04.1998r., II CKN 704/97, OSNC 1998 nr 12, poz. 214). Sąd II instancji nie ogranicza się zatem tylko do kontroli sądu I instancji, lecz bada ponownie całą sprawę, a rozważając wyniki postępowania przed sądem I instancji, władny jest ocenić je samoistnie. Postępowanie apelacyjne jest przedłużeniem procesu przeprowadzonego przez pierwszą instancję, co oznacza, że nie toczy się on na nowo.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwolił Sądowi rozpoznającemu apelację na konstatację, że dokonane przez Sąd Rejonowy rozstrzygnięcie, jak i wnioski wywiedzione z przeprowadzonego postępowania dowodowego prowadzące do wydania zaskarżonego postanowienia były prawidłowe, Sąd Okręgowy wobec powyższego ustalenia dokonane przez Sąd Rejonowy przyjmuje jako własne.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zgłoszonego zarzutu naruszenia przepisów postępowania, Sąd Okręgowy stoi na stanowisku, że Sąd Rejonowy w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające.

Co do okoliczności podniesionych przez apelującą pozwaną w ramach zarzutu naruszenia art. 233 k.p.c., Sąd II instancji uznaje, iż w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, zarzut ten nie zasługuje na uwzględnienie, skoro bowiem z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i musi się ostać, choćby nawet w równym stopniu na podstawie tego materiału dowodowego dawały się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w powiązaniu wniosków z zebranymi dowodami lub gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo-skutkowych, to przeprowadzona ocena dowodów może być skutecznie podważona (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 15.12.2005 r. I ACa 513/05, LEX

nr 186115). Taka sytuacja nie zachodzi jednak w realiach rozpoznawanej sprawy, albowiem zarzuty podniesione przez apelującą nie mają oparcia ani w stanie faktycznym sprawy, ani w jej stanie prawnym.

W ocenie Sądu Okręgowego, sąd I instancji wydając zaskarżony wyrok nie naruszył również przepisów prawa materialnego, których naruszenie zarzuca pozwany w apelacji.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. W myśl § 3 cytowanego przepisu, nie uzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje (§ 4).

Zdaniem Sądu Okręgowego nie sposób zgodzić się z apelującym, iż opłata określona w § 3 ustęp 4 umowy miała charakter świadczenia głównego, a co za tym idzie nie podlegała indywidualnym negocjacom.

Obowiązek świadczenia opłaty nie był bowiem głównym świadczeniem strony tejże umowy. Umowa przedwstępna jest bowiem taką umową zobowiązującą, rodzącą prawa i obowiązki majątkowe, w której przedmiotem świadczenia jednej lub obydwu stron jest złożenie oświadczenia woli o zawarciu oznaczonej umowy (przrzeczonej).

Pojęcie głównego świadczenia strony z art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. nie jest co prawda zdefiniowane w kodeksie cywilnym, ale wydaje się, że jest terminem tożsamym z „postanowieniem przedmiotowo istotnym”. W przypadku umowy pożyczki (strony co prawda zawarły umowę przedwstępną lecz umowa przrzeczona miała być umową pożyczki), postanowieniami przedmiotowo istotnymi takiej umowy są postanowienia określające wysokość udzielonej pożyczki oraz oprocentowanie lub inne świadczenie pożyczkobiorcy, które stanowi wynagrodzenie pożyczkodawcy za jej udzielenie.

Opłata z zawartej przez strony umowy przedwstępnej nie była wynagrodzeniem za udzielenie pożyczki, lecz należnością zapłaconą pozwanemu przez powoda za czynności związane z jej przygotowaniem. Z tych względów zastosowanie winien mieć art. 385¹ § 1 kodeksu cywilnego, który prawidłowo zastosował Sąd I instancji, uzasadniając w sposób prawidłowy swoje rozstrzygnięcie.

W ocenie Sądu Okręgowego brak jest także podstaw do przyjęcia, że brak możliwości zwrotu opłaty z w § 3 ustęp 2 w wysokości ustalonej w ustęp 4 w/w paragrafu umowy z dnia 18 lipca 2012r. został indywidualnie uzgodniony z powodem. Pozwana spółka nie wykazała bowiem, iż sporne postanowienia umowy było negocjowane indywidualnie, a to na niej spoczywał w tym zakresie ciężar dowodu. Za „uzgodnione” trzeba uważać te tylko postanowienia umowy, na których treść konsument miał rzeczywisty wpływ, np. były one uzgadniane w trakcie negocjacji albo też zostały przyjęte przez przedsiębiorcę wskutek propozycji konsumenta (tak trafnie Żuławska Cz., Komentarz do art. 385¹ k.c. (w:) Dmowski St., Sychowicz M., Ciepła H., Kołakowski K., Wiśniewski T., Gudowski J., Bieniek G., Najnowsze wydanie: Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom I, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2009 Wydanie IX s. 851 oraz Lex Polonica). To, że powód podpisał się pod umową, a więc zaakceptował jej treść, nie ma znaczenia dla oceny, czy postanowienia tej umowy były z nim indywidualnie uzgadniane. Pojęcie indywidualnego uzgodnienia nie jest bowiem tożsame z pojęciem akceptacji, jak zdaje się sugerować pozwana.

Pozwana nie może skutecznie odmawiać zwrotu uiszczonej na jej rzecz opłaty powołując się na jednostronnie ustalone przez siebie i zawarte we wzorcu umowy przedstawionej powodowi (a nie ma wątpliwości, że powód nie miał możliwości negocjowania postanowień umowy w tym zakresie, bo i nic przeciwnego nie wynika ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego) brzmienie a contrario § 7ust. 2 umowy.

Możliwość odmowy przez pożyczkodawcę zwrotu opłaty pobranej na podstawie § 3 umowy, w sytuacji odstąpienia przez klienta od umowy przedwstępnej po upływie 14 dni od zawarcia umowy, uznać należy nie tylko za nieuzgodnione indywidualnie, ale też za kształtujące prawa i obowiązki powoda w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszający jego interesy. Pobrana bowiem tytułem opłaty kwota była w przedmiotowej sprawie zupełnie nieadekwatna do nakładu pracy i podjętych działań pracowników pozwanej.

Z § 3 ustęp 2 umowy zawartej pomiędzy stronami wynika, iż opłata pobierana w oparciu o zawartą umowę przedwstępną pożyczek gotówkowych jest pobierana między innymi za: doradztwo, przygotowanie i rozpatrzenie wniosku, ewidencję umowy przedwstępnej, rozpatrzenie i weryfikację zabezpieczeń, opracowanie i przygotowanie oraz doręczenie umowy ostatecznej. Skoro zatem w przedmiotowej sytuacji czynności pozwanego jako pożyczkodawcy sprowadziły się jedynie do doradztwa – które w zasadzie z uwagi na istniejącą konkurencję pomiędzy firmami udzielających obecnie pożyczek konsumentom generalnie jest bezpłatne - oraz do przygotowania i zaewidencjonowania umowy przedwstępnej umowy pożyczek uznać należy, że świadczenie powoda jako konsumenta w kwocie 4200 zł nie stanowiło ekwiwalentu poniesionych przez pozwanego kosztów przygotowania przez pozwanego umowy.

Dla oceny zasadności braku możliwości zwrotu opłaty w przypadku rezygnacji z zawarcia umowy przyrzeczonej jedynie na marginesie należy zwrócić uwagę na wpisy klauzul abuzywnych zawarte w prowadzonym przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów Rejestrze klauzul niedozwolonych (rejestr dostępny pod adresem internetowym Urzędu http://www.uokik.gov.pl/rejestr_klauzul_niedozwolonych2.php), w którym postanowienia o treści mocno zbliżonej do postanowienia zawartego we wzorze umowy stosowanym przez pozwaną figurują m.in. pod pozycjami: nr 158 („opłata przygotowawcza jest bezzwrotna za wyjątkiem przypadku określonego w art. 4 § 2”), nr 175 („opłata przygotowawcza stanowi bezzwrotne za wyjątkiem określonym w art. 5 ust. 2 wynagrodzenia za przygotowanie i zawarcie umowy”), nr 204 („opłata przygotowawcza oraz koszty administracyjne nie podlegają zwrotowi”) oraz nr 235, nr 311, nr 465, nr 704, nr 1095, nr 1100, nr 1101. Wśród wpisów w Rejestrze istnieje również szereg postanowień uznanych przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone, które nie odnoszą się wprost do pojęcia „opłaty przygotowawczej”, lecz przewidują pobieranie niepodlegających zwrotowi tzw. opłat wstępnych (np. pod pozycjami rejestru nr: 5, 23, 38 i 254).

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, iż powód W. S. nie był związany w tym zakresie postanowieniem zawartym w umowie przedwstępnej umowy pożyczek, zatem pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. winna zwrócić mu pobraną przez siebie opłatę w wysokości 4.200zł, o czym trafnie orzekł w zaskarżonym wyroku Sąd Rejonowy.

Jako podstawę takiego rozstrzygnięcia należy wskazać art. 395 § 2 k.c., zgodnie z którym w razie wykonania prawa odstąpienia umowa uważana jest za nie zawartą, a to, co strony już świadczyły, ulega zwrotowi w stanie niezmienionym.

Mając na względzie powyższe okoliczności Sąd Okręgowy uznał, iż zaskarżony wyrok, jest słuszny, zatem apelacja pozwanej - na mocy art. 505¹² § 3 k.p.c. - podlegała oddaleniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na mocy art. 98 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. i w oparciu o § 6 ust. 3 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu orzeczono jak w pkt 2 sentencji wyroku.